

Prispevek kritične teorije k transformativnemu dojemanju izobraževanja

Kritična teorija o družbi, posebno še teorija komunikativnega delovanja, je veliko bolj »previdna« od teorije družbenega delovanja. Na tem mestu povzemava samo nekatere bistvene poudarke. Po Jürgenju Habermasu (1984; 1985; 1987) se je v antropologiji potrebno na široko lotiti vprašanja o tem, kaj je družba. Konstitutivno podlago modernih družb najde Habermas v prepletu socialnega sistema in življenjskega sveta, ki je ekvivalent pojmu kulture. Za raziskovanje življenjskega sveta neke družbe in torej tudi njenega spreminjanja pa je po Habermasovem prepričanju v raziskovanju potrebno ohraniti in razvijati več raziskovalnih miselnih izhodišč in usmeritev t. i. refleksivne sociologije (Habermas, 1984; 1985: 550). Potrebno je poseči v zgodovino družb, njihovega nastajanja in spreminjanja, kakor to počne npr. Max Weber (1934/1988, besedilo napisano 1904/1905). Raziskati je potrebno tudi dinamiko razrednih bojev, kot sta jih, denimo, analizirala Ralph Bendix (1971) in C. Wright Mills (1959 in 1967), se vprašati, kaj družba počne sebi in svojim državljanom, ko deluje brez misli in spodbuja *nemišljeno* (gl. Kramberger in Rotar, 2010 in 2011), kakšno politično in družbeno klimo s takšnim delovanjem ali nedelovanjem ustvarja (Kolenc, 1993). Nadalje je potrebno upoštevati dosežke teorije strukturne diferenciacije in sistemsko-teoretični raziskovalni pristop. Pri izbiri raziskovalne strategije, ki jo bomo ubrali, pa tudi ne smemo pustiti v nemar dosežkov fenomenologije, hermenevtike, simboličnega interakcionizma, bourdieuevskih dognanj, torej v mnogočem precej raznorodnih, a še zmerom inspirativnih prakseologij oz. teorij družbenega delovanja, zlasti tistih, ki se ukvarjajo s konceptualizacijo vsakdanjega življenja in vsakdanjih družbenih praks.⁶

Z upoštevanjem teh miselnih izhodišč se mora kritična teorija družbe spoprijeti predvsem z vprašanjem razlikovanj, ki nastajajo med pojmom *genesis* (grško γένεσις, akt spočetja, rojstva, produkcije, izvira) in *telesis* (grško τέλεσις, načrtovani razvoj)⁷. Potrebno je razviti misel, ki zmore misliti *genesis* in *telesis* v njunem skupnem prepletu, ne da bi bila reducirana na zgolj eno od postavk. Upoštevati je treba predpostavko, da je družbeno spreminjanje možno samo s kontinuiranim izobraževanjem oz. stalnim spoznavanjem in prepoznavanjem družbenih stanj, možno je le tedaj, ko samopotrjevanje in preskušanje intelekta postane vsakda-

6 Omeniti je treba vsaj dva pomembna avtorja: Edwarda P. Thompsona (1980) in Michela de Certeauja (1990/2007 in Certeau et al., 1994).

7 Pojem je neologizem, ki ga je v poznem 19. stoletju skoval Lester Frank Ward. Opisuje delovanje z namenom doseganja zastavljenega cilja, običajno se nanaša na družbeni napredek skozi izobraževanje.